

УДК 159.923

Intellectual-cognitive characteristics and interpretive competence of the individual: analysis based on the materials of the experiment

Інтелектуально-когнітивні характеристики та інтерпретативна компетентність особистості: аналіз за матеріалами експерименту

Zaretska, Olha O.

Ph.D. in philology, leading researcher

Зарецька, Ольга Олександрівна кандидат філологічних наук, провідний науковий співробітник

ORCID 0000-0002-1168-0051

olgazaretska@gmail.com

Laboratory of cognitive psychology of G.S. Kostiuk Institute of Psychology,

National Academy of Educational Sciences of Ukraine

01033, 2, Pankivska str., Kyiv, Ukraine

Лабораторія когнітивної психології Інституту психології імені Г.С. Костюка
Національної Академії педагогічних наук України

вул. Паньківська, 2, м. Київ, Україна, 01033

Abstract

The work is devoted to the problem of intellectual and cognitive factors and components of the interpretive competence of the individual. From this point of view, the materials of the previously conducted experiment are analyzed. The purpose of the experiment was to reveal tendencies to correlate the level of formation of human interpretive processes with the level of development of the main metacognitions: intellectual initiation, strategicness, reflection and decentration. The analysis confirmed the leading role of these intellectual and cognitive abilities of an adult in terms of the role in the formation of his interpretive potential. The role of each of the metacognitions in terms of meaning-making or meaning-perception processes in the

context of human interpretive skills is analyzed. The correlations of individual components of each metacognition with the development of interpretability in a person are monitored and some phenomena revealed during the survey are analyzed. This concerns such qualities as independence, planning, programming, modeling, evaluation of results, readiness for self-development, reflexivity, subjective quality of choice, dialogicity of interpersonal relations. It was concluded that required components of an adult's interpretive competences are the development of mechanisms for evaluating results, thoroughness, independence and satisfaction with choices, readiness for self-development. A higher level of formation of interpretive mechanisms in an adult correlates with more productive reflection (systemic) and fewer manifestations of unproductive (introspection and quasi-reflection), as well as a higher level of indicators of dialogicity, self-value and constructiveness of interpersonal relations, which indicates the development of decentration. Constant configurations of metacognitions have been revealed, which can be considered hypothetical factors of influence on a person's interpretive capabilities. The main axes of contrasting existing metacognitive skills as levers of influence on the formation of interpretive processes of adults are: (a) presence of most metacognitive skills in a person – lack of competence in most metacognitions and (b) reflexivity – non-reflexivity of a person.

Keywords: interpretation, interpretive competence, meaning making, meaning perception, metacognitions, experiment, intellectual initiation, strategicness, reflection, decentration.

Анотація

Роботу присвячено проблемі інтелектуально-когнітивних чинників і складників інтерпретативної компетентності особистості. З цієї позиції аналізуються матеріали проведеного раніше експерименту, що полягав у виявленні тенденцій до кореляції рівня сформованості інтерпретативних процесів людини з рівнем розвитку основних метакогніцій: інтелектуальної ініціації, стратегічності, рефлексії та децентрації. Аналіз підтвердив провідну роль цих інтелектуально-когнітивних здатностей дорослої людини щодо ролі у формуванні її інтерпретативного потенціалу. Проаналізовано роль кожної з

метакогніцій щодо процесів смислотворення чи смислосприйняття в контексті інтерпретативних вмінь людини. Відстежуються кореляції окремих складових кожної метакогніції з розвитком інтерпретативності у людини і аналізуються деякі феномени, що їх виявлено при опитуванні. Це торкається таких якостей, як самостійність, планування, програмування, моделювання, оцінювання результатів, готовність до саморозвитку, рефлексійність, суб'єктивна якість вибору, діалогічність міжособистісних відносин. Зроблено висновок про те, що обов'язковою складовою інтерпретативних компетентностей дорослої людини є розвиток механізмів оцінки результатів, ґрунтовності, самостійності і задоволення вибором, готовності до саморозвитку. Виявлено, що чим вищий рівень сформованості інтерпретативних механізмів у дорослої людини, тим більше у неї продуктивної рефлексії (системної) і менше проявів непродуктивної (інтроспекції і квазірефлексії), а також вище рівень показників діалогічності, самоцінності та конструктивності міжособистісних відносин, що свідчить про розвиненість децентрації. Виявлено сталі конфігурації з метакогніцій, які можна вважати гіпотетичними факторами впливу на інтерпретаційні можливості особи. Основні осі протиставлення наявних метакогніційних вмінь як важелів впливу на сформованість інтерпретативних процесів дорослих: (а) наявність більшості метакогнітивних вмінь у особи – відсутність компетентності по більшості метакогніцій і (б) рефлексійність – нерефлексійність особи.

Ключові слова: інтерпретація, інтерпретативна компетентність, смислотворення, смислосприйняття, метакогніції, експеримент, інтелектуальна ініціація, стратегічність, рефлексія, децентрація.

Вступ. Роботу присвячено проблемі інтелектуально-когнітивних чинників і складників інтерпретативної компетентності особистості, яка є важливою складовою життєвої компетентності: людина весь час вирішує «задачі на смисл», які задає життя (Чепелева, 2015; Рудницька, Гуцол, 2021; Зазимко, 2013), причому інтерпретувати доводиться меншою мірою власне тексти, а більшою – життєві

ситуації, свій досвід вирішення проблем, поведінку інших людей тощо. Проте ця категорія, на наш погляд, ще не оцінена у науковій свідомості у повному обсязі, відповідно до своєї значущості.

У цій роботі представлено результати аналізу деяких складових інтерпретативної компетентності за матеріалами проведеного раніше експерименту, який було детально описано у декількох публікаціях (Чепелева та ін., 2022). При проведенні експерименту нас цікавило, якою мірою розвиток метакогніцій у людини забезпечує високий рівень інтерпретативної компетенції.

Мета даної роботи – порівняльний аналіз деяких інтелектуально-когнітивних характеристик дорослої особистості з точки зору їх впливу на інтерпретативні можливості людини, а також особливості їх поєднання в ансамблі складових інтерпретативної компетентності. Ми розглядаємо цей аналіз як пошуковий: мета полягає у виявленні тенденцій до кореляції і пошуку психологічних чинників цих феноменів.

Матеріали та методи дослідження. Експеримент полягав у виявленні тенденцій до кореляції рівня сформованості інтерпретативних процесів людини (передсмысловий, смысловий і метасмысловий рівні (Чепелева, 2020; Рудницька, Гуцол, 2021)) з рівнем розвитку основних метакогніцій – інтелектуальної ініціації, стратегічності, рефлексії і децентрації (Смульсон, 2009; Смульсон, 2022; Смульсон, 2003). Ідею експерименту запропоновано Н. В. Чепелевою і С. Ю. Рудницькою (Чепелева та ін., 2022), методику розроблено за активної участі О. В. Зазимко і К. В. Гуцола (Чепелева, Рудницька, Гуцол, 2021; Гуцол, 2021; Зазимко, 2022).

Розвиток метакогніцій у дорослої людини є складовою найбільш важливих життєвих компетентностей. Саме тому дослідження кожної з метакогніцій з точки зору тих функцій, виконання яких вона забезпечує і обумовлює, є нагальною науковою проблемою.

Розвиток метакогніцій діагностувався за комплексом опитувальників (Чепелева, Рудницька, Гуцол, 2021) (за гіпотезою авторів експерименту, саме ці опитувальники свідчать про наявність і певний рівень розвитку провідних

метакогніцій у особи) і співвідносився з рівнем розвитку інтерпретаційних процесів, продемонстрованих при розумінні експериментальних текстів, за допомогою спеціально розроблених методик (Зарецька, 2022а; Зарецька, 2022б). Використаний в експерименті опитувальний методичний інструментарій і результати по окремих групах респондентів детально описано в (Чепелева та ін., 2022). Кожна особа, яка брала участь у експерименті, мала виконати певні завдання по запропонованим текстам (за ними вираховувався рівень сформованості її інтерпретаційних вмінь) і відповісти на питання опитувальників, які, за Н. В. Чепелевою, С. Ю. Рудницькою і К. В. Гуцолом, діагностували у особи наявність і розвиненість метакогніцій, перерахованих вище.

Експеримент було проведено співробітниками лабораторії когнітивної психології Інституту психології імені Г. С. Костюка (Чепелева та ін., 2022). Респондентами були особи різних вікових груп і професій.

Результати. Результати експерименту по групі дорослих респондентів (Зарецька, 2022а; Зарецька, 2022б) дали не зовсім очікувані результати: замість лінійної залежності рівня розвитку метакогніцій і ступеню інтерпретативної компетентності по деяких позиціях було виявлено дещо іншу картину.

У цьому дослідженні ми спиралися на понятійне наповнення категорій метакогніцій, розроблене М. Л. Смульсон (Смульсон, 2009; Смульсон, 2022; Смульсон, 2003). За визначенням М.Л. Смульсон, інтелектуальні метакогніції в структурі інтелекту виконують дуже важливу роль: вони організують, регулюють і координують функціонування інших базових когнітивних процесів, тобто фактично роблять можливим їх залучення до вирішення нагальної проблеми, що стоїть перед людиною. М. Л. Смульсон зазначає, що метакогнітивна саморегуляція є в інтелекті центральною, і, випереджаючи висновки даного дослідження, констатуємо, що це є істинним і для їх ролі у інтерпретативній компетентності людини.

Найбільш значущими авторка вважає інтелектуальну ініціацію, стратегічність, рефлексію і децентрацію. Аналіз результатів проведеного експерименту підтвердив провідну роль цих інтелектуально-когнітивних

здатностей дорослої людини щодо ролі у формуванні її інтерпретативного потенціалу.

Інтелектуальна ініціація, за М.Л. Смульсон, – це здатність до самостійної, ініціативної постановки задач, готовність взятися за складну життєву чи професійну проблему, ще й відшукати ресурси і засоби для її вирішення, вибудувати задачу як систему і структуру (Балл, 2019; Смульсон, 2020; Смульсон, 2017). На цьому етапі інтелектуальної ініціації при роботі особи над проблемою з необхідністю підключаються інтерпретативні механізми: відбувається індивідуальна інтерпретація задачі у певній знаковій системі, яку можна назвати інтерпретаційно-рефлексивною обробкою проблемної ситуації. В контексті інтерпретативних вмінь інтелектуальну ініціацію можна інтерпретувати як відкритість новим смислам, готовність людини їх шукати, сприймати і породжувати (нові як для себе, так і для інших). Якщо говорити про роботу над чужими смислами, новими для даної людини, інтелектуальна ініціація, на наш погляд, полягає у продуктивному їх освоєнні і засвоєнні: усвідомленні, ідентифікації і, що є обов'язковим, привласненні – тобто перетворенні у «свої».

Стратегічність, за М.Л. Смульсон, забезпечує аналітичне вміння робити адекватний вибір на всіх етапах вирішення проблеми, аж до прийняття рішення і реалізації його в діяльності. Складається враження, що це мультиметакогніція, що може бути розкладена при подальшому прискіпливому аналізі на більш детальні складові. На таку думку нашої вихує неоднорідність засобів, що використовуються при вирішенні проблем: на кожному з етапів вирішення проблеми має бути зроблений новий вибір з урахуванням як загальної лінії – тобто загальної стратегії, так і конкретної оперативної ситуації відповідно етапу вирішення проблеми. В контексті розгляду інтерпретаційних процесів це передбачає інтерпретацію як самої проблеми – розкладення її на смисли, так і кожного з етапів вирішення проблеми окремо. Стратегічність і є «ув'язкою», що забезпечує систематизацією всього процесу вирішення проблеми, а крім того, ще й прив'язку вольового моменту, щоб весь процес відбувся до кінця.

Для процесів інтерпретації свого досвіду важливу роль поряд з

інтелектуальною ініціацією і стратегічністю грає одночасне володіння інструментарієм ще однієї дуже важливої метакогніції – *рефлексії*, під якою розуміють здатність людини осмислити і усвідомити саму себе і свої власні, особистісні смисли, назвати їх для себе – тобто семантизувати.

Якщо рефлексія – це «око» людини, повернуте і націлене на себе, то *децентрацію* – ще одну з провідних метакогніцій – можна порівняти з «оком» зі сторони, в якомусь смислі як «подвійну» рефлексію: бачення особою проблеми чи себе самого з позиції Іншого, конструювання погляду Іншого на себе. Це інтелектуальне знаряддя забезпечує «специфічний децентрований аналіз підґрунтя власного вибору, коли два погляди на один предмет ... розглядає одна людина, і, відповідно, обирає пріоритетний» (Смульсон, 2022, с. 148] Зрозуміло, що децентрація передбачає і розвиненість рефлексії, проте вільне оперування таким корисним знаряддям, як децентрація, не є розповсюдженою інтелектуальною звичкою, що свідчить про невключеність навичку децентрації у те, що тренується з дитинства.

Спираючись на ці вихідні положення щодо ролі метакогніцій в інтерпретаційних процесах, проаналізуємо, як результати експерименту демонструють це.

Виявилось, що можливості інтелектуальної ініціації і стратегічності у особи можуть давати зовсім різні «бонуси» при інтерпретації текстів різного плану, життєвих ситуацій і життєвих сюжетів, досвіду (свого і чужого) тощо. Це яскраво проявилось у результатах експерименту щодо окремих складових цих метакогніцій – самостійності, планування, програмування, моделювання, оцінювання результатів, готовності до саморозвитку. Зупинимось на цьому детальніше.

Самостійність. Щодо цієї риси респондентів у експерименті було отримано несподіваний результат: 29% респондентів з найвищим – метасмисловим – рівнем інтерпретації мають середні показники самостійності, а 71% - низькі і зовсім низькі. Особи, що виявили середній – смисловий – інтерпретаційний рівень отримали тільки низькі і зовсім низькі показники

самостійності. Маємо зробити висновок про відсутність кореляції цієї складової з розвитком інтерпретативності у людини.

В якості пояснення цього феномену можна припустити, що особи, що демонструють низьку самостійність, є більш гнучкими і податливими для зовнішнього впливу, в тому числі і для впливу сторонніх смислів. Тут може діяти такий механізм: прийняття сторонніх смислів підключає зовнішній контекст до індивідуального дискурсу особи, нові смисли легше освоюються і привласнюються, а «текст», який приніс ці нові смисли, таким чином «розуміється» і глибше інтерпретується. «Можливо, що не схвалювана соціумом «несамостійність» таких особистостей відіграє для них роль розвивальної стратегії, сприяючи розвитку і збагаченню як індивідуальних дискурсів, так і технологій опанування інтерпретаційними процесами» (Зарецька, 2022а).

Ще одне пояснення низької самостійності в осіб з розвиненою інтерпретативністю торкається сумнівів щодо схеми обробки результатів, що її запропоновано авторами опитувальника: враховуються тільки відповіді «так» чи «ні» щодо своїх власних якостей, проте недостатнє знання себе, несхильність до категоричних суджень, сумніви призводять до відповідей «мабуть» чи «ймовірніше» щодо своєї поведінки у певних ситуаціях. Респонденти критичного, самокритичного чи просто обережного складу відкрито скаржилися на це. В результаті вони отримали низькі бали з цієї характеристики.

Дуже вагомим є ще одне зауваження: загальний процент тих респондентів з групи дорослих, що надали результати по інтерпретації текстів і відповіли на всі опитувальники, достатньо низький (21%). Ця група самим фактом виконання завдань довела наявність і певний рівень розвитку як інтерпретативних вмінь, так і інтелектуально-когнітивних навичок, необхідних для цього.

Планування. За даними експерименту виявилось, що ця характеристика, яка теж безумовно співвідноситься з інтелектуальною ініціацією і стратегічністю і є їхньою складовою, так само не впливає на рівень сформованості інтерпретативного потенціалу особи: низькі показники планування отримала більша частина (64-69% представників всіх рівнів сформованості

інтерпретативних процесів), решта 31-36% отримала середні показники, а високі – ніхто. Низькі показники планування, як вважається, свідчать про відсутність потреби в плануванні, схильності до частої зміни планів, їх нереалістичності, недовіри і, як наслідок, нерезультативності. Викликає здивування, як особи з такими якостями можуть мати високий рівень інтерпретативних вмінь. Можна припустити, що рівень інтерпретації тих текстів, що надавалися для осмислення в експерименті (художній і науково-популярний), дійсно не корелює з розвинутою навичкою в плануванні, проте якби досліджувалася інтерпретація життєвих ситуацій чи досвіду (наприклад, автонаративи), навряд чи респонденти з низькими показниками планування і відповідно нерозвиненістю когнітивних механізмів, що дають можливість планувати власну діяльність, переосмислювати свої минулі плани та їх наслідки, так само як і адекватно екстраполювати їх на майбутнє, могли б продемонструвати високий рівень інтерпретативних процесів.

Ця гіпотеза має бути перевірена у подальших дослідженнях.

Програмування. Така ж ситуація і з цим показником: при високому рівні сформованості інтерпретативних процесів 72% респондентів мають низькі показники з програмування, 21% - середні і лише 7% - високі. Низькі показники з програмування зазвичай пов'язують з невмінням людини прораховувати послідовність своїх дій – вони діють здебільшого імпульсивно. Можна зауважити, що інтерпретаційні процеси навряд чи можуть осмислено і усвідомлено програмуватися, тож низькі показники з програмування не заважають сформувати високі рівні інтерпретаційних процесів.

Моделювання. Опитування щодо цієї якості дало майже такі самі результати (71% низьких показників, 29% середніх і відсутність високих у респондентів з максимальним рівнем сформованості інтерпретаційних процесів). Моделювання допомагає особі усвідомити зовнішні і внутрішні значимі умови, деталізовано і адекватно побудувати для себе системну модель контексту діяльності – як зовнішнього, так і внутрішнього, виробити стратегію діяльності, а також гнучко змінювати своє бачення ситуації і програму дій. Ці якості безумовно дуже важливі

при осмисленні людиною свого індивідуального досвіду з його подальшим конструюванням. Але при осмисленні текстів, не пов'язаних безпосередньо з нагальними потребами людини, відсутність потенціалу моделювання навряд чи завадить осмисленню особою цього «стороннього» тексту. Проте при високому рівні розвитку моделювання у особи воно може бути постійно працюючим інтелектуальним інструментом, і для такої особи практично не буде «сторонніх» текстів: новий дискурс буде оперативно переосмислюватися, і на цій основі конструюватися нова реальність для особи.

Оцінювання результатів. Ця якість є складовою і інтелектуальної ініціації, і рефлексії, і стратегічності, можливо навіть і децентрації: її розвиток забезпечує критичність і аналітичність позиції респондента щодо наслідків своєї діяльності. При низькому рівні розвитку оцінювання результатів людина не критична до себе, не помічає помилок. Можна стверджувати, що здатність і готовність людини осмислити текст, як і механізми оцінки результатів своєї діяльності мають бути достатньо розвиненими, щоб процеси інтерпретації просто відбулися. Це обов'язкові складові інтерпретаційних компетентностей людини.

Готовність до саморозвитку. Цю якість було виявлено практично в усіх респондентів, що мають розвинений рівень сформованості інтерпретаційних механізмів. Так само ці респонденти виявили впевненість у можливості змінити себе на краще і подолати обставини (за рахунок власного втручання у ситуацію).

Рефлексійність. Аналіз даних експерименту продемонстрував чітку обумовленість високого рівня інтерпретативних вмінь розвитком системної рефлексії у респондентів: 69% групи найвищого – метасмислового – рівня перевищує норму по системній рефлексійності в середньому на 10%, в той час як у групах нижчого рівня показники менші за норму на 6-7%. В той же час зафіксовано кореляцію найвищого рівня сформованості інтерпретаційних процесів з низькими по інтроспекції і дуже низькими по квазірефлексії. Порівняння з даними по респондентах більш низьких рівнів сформованості інтерпретативних процесів дає змогу зробити загальний висновок: чим вищий рівень сформованості інтерпретаційних механізмів у людини, тим більше у неї

продуктивної рефлексії (системної) і менше проявів непродуктивної (інтроспекції і квазірефлексії).

Про розвиненість і актуалізованість у особи інтелектуальної ініціації і стратегічності безумовно свідчить *суб'єктивна якість вибору*, складниками якої є *грунтовність, емоційний знак, самостійність і задоволеність вибором*. Кожну з цих рис можна вважати чинником результативності при роботі зі смислами під час інтерпретації. Високі показники з ґрунтовності вибору продемонстровано абсолютною більшістю (93-100%) респондентів з метасмисловим рівнем сформованості інтерпретаційних процесів. Про готовність до вибору, усвідомленість, зрілість інтелектуальної ініціації і стратегічності у особи свідчить емоційний вимір вибору: високі показники демонструють особи, що мужньо приймають рішення у складних ситуаціях, усвідомлюючи сам факт необхідності цього. Самостійність вибору дала високі показники у респондентів високого рівня інтерпретативності, і ми не вбачаємо у цьому протиріччя з загальним низьким рівнем самостійності цих респондентів: самостійність вибору – це звичка і настановлення розраховувати у складній ситуації лише на себе, користуючись при цьому усім арсеналом зовнішньої допомоги. Для осіб такого типу головне у складній ситуації – досягнення мети, а не самоствердження. Середньо-високі показники задоволення вибором у респондентів з високим рівнем інтерпретативності свідчать про усвідомлення особою цінності свого досвіду.

Діалогічність міжособистісних відносин досліджувалась у двох вимірах: *самоцінність і конструктивність діалогічності*. За результатами експерименту всі респонденти, які виконали текстові завдання, – тобто ті, для кого це не виявилось неприйнятним і надскладним, – за рівнем самоцінності і конструктивності діалогічності продемонстрували високий рівень, що свідчить, крім іншого, про прагнення враховувати індивідуальні особливості Іншого (зокрема, приймати смисли, вироблені цим Іншим), прагнення до співробітництва, готовність неупереджено сприймати нові враження і ідеї, терпимість до протиріч. Все це можна вважати свідченням володіння прийомами децентрації, що і забезпечує конструктивне сприйняття нових смислів, що їх несе

нове дискурсивне оточення.

Узагальнене співставлення показників опитування і виявлених рівнів володіння інтерпретаційними технологіями у конкретних учасників дослідження дозволило сформувавши сталі конфігурації з метакогніцій, які можна вважати гіпотетичними факторами впливу на інтерпретаційні можливості особи:

1. *Когнітивно-саморегуляційна група* (36% респондентів метасмислового рівня розвитку інтерпретаційних процесів) характеризується порівняно вищими за загальними показниками різних складових саморегуляції («самостійність», «планування», «програмування», «оцінювання результатів», «загальний рівень саморегуляції»; часто ще й «гнучкість» і «моделювання») поряд з «топовими» показниками системної рефлексії, діалогічності міжособистісних відносин і готовності пізнати себе або самовдосконалюватися, – тобто розвиненістю інтелектуальної ініціації і стратегічності. Ці респонденти адекватно оцінюють себе і результати своєї діяльності, демонструють у відповідях автономність і незалежність, що є ознакою інтелектуальної ініціації і забезпечує успішне досягнення результатів, в тому числі і в інтерпретативній діяльності. Порівняно високий рівень планування, програмування, моделювання, гнучкості робить можливим успішне виконання ними поставленої перед собою задачі, бо є проявом наявної у них стратегічності.

2. *Рефлексійно-гнучка група* демонструє максимально високі – «топові» – показники саме рефлексійності (як системної, так і інтроспекції чи квазірефлексії), діалогічності міжособистісних відносин, а також готовності пізнавати і змінювати себе, що в сукупності забезпечує адаптаційні можливості і гнучку позицію респондентів щодо освоєння нових дискурсів і оволодіння новими смислами і перебудови свого досвіду. В результаті показники рівня сформованості інтерпретативних процесів у таких респондентів високі – смисловий і часто метасмисловий.

3. *Нерефлексійна група* – високі показники самоорганізації і стратегічності при зовсім низькій рефлексійності всіх рівнів призводять здебільшого до передсмислового рівня інтерпретативності (ще й в поєднанні з

висловленим небажанням виконувати завдання з інтерпретації текстів). На результатах представників цієї групи яскраво підтверджується провідна роль рефлексійності в інтерпретативних процесах. Оскільки за результатами аналізу було виявлено, що невід'ємною складовою сформованості інтерпретативних процесів у особистості є децентрація, глибинно пов'язана з рефлексійністю, саме на цих двох метакогніціях, в поєднанні з суб'єктивною можливістю довести інтерпретаційну діяльність до кінця за рахунок самоорганізації, і має базуватися сформованість інтерпретативних процесів дорослих.

4. *Малокомпетентнісна* група має зовсім низькі показники одночасно за кількома рівнями саморегуляції та за показниками хоча б однієї з основних метакогніцій: рефлексійності, стратегічності, інтелектуальної ініціації чи діалогічності. Ці респонденти складають близько третини групи передсмислового рівня. Одночасно у таких осіб інколи наявні «топові» показники по деяких інших метакогнітивних компетентностях, але на тлі загальної достатньо низької метакогнітивної спроможності це не дозволило їм досягти високого рівня сформованості інтерпретативних процесів.

Висновки. У роботі проаналізовано роль кожної з основних метакогніцій щодо процесів смислотворення чи смислосприйняття в контексті інтерпретативних вмінь людини. Узагальнення результатів співставлення показників опитування і виявлених рівнів володіння інтерпретаційними технологіями у респондентів дорослого віку показало наявність кореляції між основними метакогніціями і рівнем розвиненості інтерпретаційних компетентностей особистості. Обов'язковою складовою інтерпретативних компетентностей дорослої людини можна вважати розвиток механізмів оцінки результатів, ґрунтовності, самостійності і задоволення вибором, а також готовності до саморозвитку. Виявлено, що чим вищий рівень сформованості інтерпретативних механізмів у дорослої людини, тим більше у неї продуктивної рефлексії (системної) і менше проявів непродуктивної (інтроспекції і квазірефлексії). Високий рівень показників діалогічності, самоцінності та конструктивності міжособистісних відносин свідчить про розвиненість у

успішних інтерпретаторів децентрації. Виявлені конфігуративні групи вказують на основні осі протиставлення наявних метакогніційних вмінь як важелів впливу на сформованість інтерпретативних процесів дорослих: (а) наявність більшості метакогнітивних вмінь у особи – відсутність компетентності по більшості метакогніцій і (б) рефлексійність – нерефлексійність особи.

Конфлікт інтересів. Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів.

References

Ball, G. A. (2019). Bazovye ponjatija obshhej teorii zadach [Basic concepts of the general theory of problems]. *Aktualni problemy psykholohii: zb. nauk. pr. In-tu psykholohii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy. VIII. Psykholohichna teoriia i tekhnolohiia navchannia*. 10. 33–54. [in Russian].

Chepeleva, N. V. (2020). Interpretacija kak mehanizm konstruirovaniija opyta lichnosti. [Interpretation as a mechanism for constructing personal experience]. *Aktualni problemy psykholohii: Zb. nauk. prats Instytutu psykholohii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy. 2. Psykholohichna hermenevtyka*. 12. Zhytomyr: Vydvo ZhDU im. I. Franka. 4–18. [in Russian].

Chepelieva, N. V. (2015). *Tekst i chytach*. [Text and reader]. Vyd-vo ZhDU im. I. Franka. [in Ukrainian].

Chepelieva, N. V., Rudnytska, S. Yu., Hutsol, K. V. (2021). Diahnostychni instrumentarii vyznachennia naratyvnoi kompetentnosti osobystosti. [Diagnostic tools for determining the narrative competence of an individual]. *Tekhnolohii rozvytku intelektu*. 5. 1 (29). https://psytir.org.ua/index.php/technology_intellect_develop/article/view/546 [in Ukrainian].

Chepelieva, N. V., Smulson, M. L., Rudnytska, S. Yu., Zazymko O. V. ta in. (2022). *Dyskursyvne konstruiuvannia dosvidu u konteksti rozvytku osobystosti: monohrafiia*. [Discursive construction of experience in the context of personality development: monograph]. Chepelieva, N. V. (Red.). Kyiv: Instytut psykholohii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/731506/> [in Ukrainian].

Hutsol, K. V. (2021). Problema naratyvnoi kompetentnosti yak vazhlyvoho

resursu osobystosti [The problem of narrative competence as an important resource of the individual]. *Aktualni problemy psykholohichnoi protydii nehatyvnyim informatsiynym vplyvam na osobystist v umovakh suchasnykh vyklykiv*: Materialy metodolohichnoho seminaru NAPN Ukrainy. Maksymenko, S. D. (Red.). Kyiv: Pedahohichna dumka. 82–87. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/726024/> [in Ukrainian].

Rudnytska, S. Yu., Hutsol, K.V. (2021). Naratyvna kompetentnist yak vyznachalna skladova komunikatyvnoi kompetentnosti osobystosti [Narrative competence as a determining component of a person's communicative competence]. *Psykhologichni problemy osobystosti na suchasnomu etapi rozvytku suspilstva*. Papucha, M.V. (Ed.). Nizhyn: NDU imeni M. Hoholia. 10–16. [in Ukrainian].

Smulson, M. L. (2009). Intelpekt i mentalni modeli svitu [Intellect and mental models of the world]. *Naukovi zapysky. Seriiia «Psykhologhiia i pedahohika»*. Tematychnyy vypusk «Suchasni doslidzhennia kohnityvnoi psykholohii». Ostroh: Vydvo Natsionalnoho universytetu «Ostroh». 12. 38–49. [in Ukrainian].

Smulson, M. L. (2022). Intelektualni metakohnitsii ta konstruiuvannia osobystisnoho dosvidu v pokhylomu vitsi [Intellectual metacognitions and construction of personal experience in old age]. Chepelieva, N. V., Smulson, M. L., Rudnytska, S. Yu., Zazymko O. V. ta in. *Dyskursyvne konstruiuvannia dosvidu u konteksti rozvytku osobystosti: monohrafiia*. Chepelieva, N. V. (Red.). Kyiv: Instytut psykholohii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy. 142–148. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/731506/> [in Ukrainian].

Smulson, M. L. (2017). Mistse zadachi v intelektualniy diialnosti [The place of the task in intellectual activity]. *Pedahohika i psykholohiia: Visnyk NAPN Ukrainy*. 2 (95). 40–48. [in Ukrainian].

Smulson, M. L. (2003). Psykhologhiia rozvytku intelektu. [Psychology of intellect development]. Kyiv: Nora-Druk. [in Ukrainian].

Zazymko, O. V. (2022). Naratyvne konstruiuvannia dosvidu yunakamy yak chynnyk yikh osobystisnoho zrostantia [Narrative construction of experience by young

people as a factor in their personal growth] Chepelieva, N. V., Smulson, M. L., Rudnytska, S. Yu., Zazymko, O. V., ta in. *Dyskursyvne konstruiuvannia dosvidu u konteksti rozvytku osobystosti: monohrafiia*. Chepelieva, N. V. (Red.). Kyiv: Instytut psykholohii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy. 98–121. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/731506/> [in Ukrainian].

Zazymko, O. V. (2013). Rozuminnia ta interpretatsiia zhyttievoho dosvidu yak chynnyk rozvytku osobystosti v yunosti. [Understanding and interpretation of life experience as a factor in personality development in youth]. *Rozuminnia ta interpretatsiia zhyttievoho dosvidu yak chynnyk rozvytku osobystosti : monohrafiia*.

Chepelieva, N. V. (Red.). Kirovohrad: Imeks-LTD. 119–140. [in Ukrainian].

Zaretska, O. O. (2022a). Vyznachennia rivniv sformovanosti interpretatsiynykh protsesiv u naratyvnomu konstruiuvanni dosvidu doroslykh. [Determining the levels of formation of interpretative processes in the narrative construction of the experience of adults]. Chepelieva, N. V., Smulson, M. L., Rudnytska, S. Yu., Zazymko, O. V., ta in. *Dyskursyvne konstruiuvannia dosvidu u konteksti rozvytku osobystosti: monohrafiia*. Chepelieva, N. V. (Red.). Kyiv: Instytut psykholohii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy. 121–142. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/731506/> [in Ukrainian].

Zaretska, O. O. (2022b). Interpretatyvna kompetentnist dorosloi osobystosti

[Interpretive competence of an adult personality]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I Vernadskoho*. Seriiia: *Psykholohiia*. 33 (72). 4. URL: http://psych.vernadskyjournals.in.ua/journal/4_2022/2.pdf. 7–12. [in Ukrainian].

Ця робота ліцензується відповідно до Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Авторське право (c) 2023 Zaretska Olha Зарецька Ольга Олександрівна

Отримано: 22.03.2023

Відрецензовано: 02.04.2023

Опубліковано: 30.05.2023

DOI: <https://doi.org/10.31108/3.2023.7.1.1>

